

תלמוד

דינים בהעמקה ויסודות תורה שבעל פה

הוראות

א. משך הבחינה: שעה וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.

פרק ראשון	-	יסודות תורה שבעל פה, הלכות תפילין, הלכות שבת	-	(7x4)	-	28 נקודות
פרק שני	-	"במעגלי ההלכה"	{			
אז:	-					
פרק שלישי	-	"משנה ברורה"				
	-	(12x6)	-	72 נקודות		
			-	סך הכול	-	100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון – יסודות תורה שבעל פה, הלכות תפילין, הלכות שבת

(28 נקודות)

ענו על ארבע מן השאלות 1-6 (לכל שאלה – 7 נקודות).

1. יסודות תורה שבעל פה

- א. היכן נחתם התלמוד הירושלמי, ומדוע הוא נקרא כך? (3 נקודות)
- ב. בין בית הלל לבית שמאי היו מחלוקות רבות, ואילו בין הלל לשמאי היו מעט מחלוקות. על פי הרמב"ם, הסבירו מדוע בין הלל לשמאי היו מעט מחלוקות. (4 נקודות)

2. הלכות תפילין – סימן כ"ה

- א. אדם שהניח תפילין והן נשטפו ממקומן לגמרי בשעת התפילה, והוא ממשיש בהן כדי להחזירן למקומן – האם עליו לברך שוב על פי השולחן ערוך? (1)
- (2) השל"ה חלק על השולחן ערוך. מהי הסברה של השל"ה? (4 נקודות)
- ב. אדם שחלץ תפיליו כדי ללכת לבית הכיסא ושב והניחן – האם עליו לברך שוב על פי המשנה ברורה, ומדוע? (3 נקודות)

3. הלכות תפילין – סימן כ"ו

- א. אדם ממנהר לצאת לדרך ולהגיע בזמן ליעדו, ולכן יכול להניח רק תפילין של יד אצו רק תפילין של ראש. באיזה תנאי הוא רשאי להניח רק אחת מן התפילין, ובאיזה תנאי הוא חייב להניח את שתיהן אף אם יאחר? (4 נקודות)
- ב. אדם יכול להניח רק תפילין של ראש. מה עליו לברך? כתבו שתי דעות. (3 נקודות)

4. הלכות תפילין – סימן כ"ז

- א. יש מחלוקת בין הפוסקים בשאלה על איזו יד יניח תפילין אדם שכותב בידו השמאלית ואת שאר פעולותיו עושה בידו הימנית. כתבו נימוק לכל אחת מן הדעות, וציינו מהו המנהג על פי הרמ"א. (4 נקודות)
- ב. אדם שאת כל פעולותיו יכול לעשות גם בידו הימנית וגם בידו השמאלית – על איזו יד עליו להניח תפילין? בתשובתכם הבחינו בין שני מצבים. (3 נקודות)

5. הלכות שבת

א. אדם שנוטל ציפורניו בשבת –

(1) באיזה מקרה עובר על איסור מדאורייתא, ומדוע?

(2) באיזה מקרה עובר על איסור מדרבנן, ומדוע?

(4 נקודות)

ב. אדם המוציא פח אשפה מביתו לרשות הרבים אינו עובר על איסור מדאורייתא אלא על איסור מדרבנן. הסבירו מדוע.

(3 נקודות)

6. הלכות שבת

א. (1) הסבירו את המושג "אינו מתכוון", וכתבו דוגמה למושג זה.

(2) הסבירו את המושג "מתעסק", וכתבו דוגמה למושג זה.

(4 נקודות)

ב. מהו ההבדל בין "מתעסק" ל"שוגג"? (3 נקודות)

בחרו בפרק שני או בפרק שלישי, על פי התכנים שלמדתם.

פרק שני – "במעגלי ההלכה" (72 נקודות)

אם בחרתם בפרק זה, ענו על שש מן השאלות 7–14 (לכל שאלה – 12 נקודות).

7. שמירת הגוף מסכנות

- א. הרמח"ל ("מסילת ישרים") כתב שיש "יראה ראויה" ויש "יראה שוֹטָה".
הסבירו בלשונכם את שני סוגי היראה האלה. (4 נקודות)
- ב. (1) על פי הרב יחזקאל לנדא ("נודע ביהודה"), כתבו על איזה איסור עובר אדם שהולך לצוד ביערות.
(2) על פי ה"נודע ביהודה", כתבו באיזה מקרה התירה התורה לאדם לסכן את עצמו. (4 נקודות)
- ג. שיכור שהזיק חייב. כתבו שני נימוקים לדין זה. (4 נקודות)

8. זהירות בדרכים

- א. "אפילו עבודה זרה, ואין צריך לומר עריות או חילול שבת, אינן כשפיכות דמים" (רמב"ם, הלכות רוצח ושמירת נפש, ד', ט').
כתבו שני הבדלים בין העבירות עבודה זרה, עריות וחילול שבת ובין שפיכות דמים. (4 נקודות)
- ב. (1) הרמב"ם כתב: "ויש הורג בשגגה ותהיה השגגה קרובה לזדון" (שם, ו', ד').
הסבירו את המקרה, כתבו את דין ההורג, ואת הטעם לדין.
(2) אדם נהג במכונית, נרדם בנסיעה וגרם לתאונה קטלנית.
לפי הדין, כתבו מהי ההגדרה של הנהג שנרדם, ונמקו דין זה. (8 נקודות)

9. לשון הרע

- א. (1) מהו ההבדל בין לשון הרע ובין הוצאת שם רע?
(2) מהו ההבדל בין אדם המספר לשון הרע ובין "בעל לשון הרע"? (5 נקודות)
- ב. כתבו מהי תקנתו של מספר לשון הרע. (2 נקודות)
- ג. על פי הרב עובדיה יוסף, יש מצבים שבהם אדם שנמנע מלדבר על חברו עובר על איסור דאורייתא.
כתבו מהו האיסור שעליו עובר אדם זה, והביאו דוגמה אחת למצב כזה. (5 נקודות)

10. העוני והעני

- א. (1) "מי שיש לו מאתיים זוז - לא ייטול לקט שכחה ופאה ומעשר עני" (פאה, פרק ח', משנה ח').
 על פי מה נקבע סכום זה?
 (2) "מי שיש לו חמישים זוז, והוא נושא ונותן בהם - הרי זה לא ייטול" (שם, משנה ט'). מדוע?
 (4 נקודות)
 ב. הטור כתב: "יש אומרים שכל אלו השיעורים לא נאמרו אלא בימיהם" (יורה דעה, סימן רנג).
 על פי הטור, על פי מה קובעים בימינו אם עני רשאי ליטול מתנות עניים? (3 נקודות)
 ג. כתבו שני יתרונות בסיוע לאדם לפני שהוא מגיע למעגל העוני. (5 נקודות)

11. תקנת יום העצמאות

- א. על פי הרב משה סופר ("חתם סופר"), מהו סוג הניסים שעליו יש לציבור סמכות לקבוע יום טוב, ומהו המקור לכך?
 (4 נקודות)
 ב. (1) יש פוסקים שפסקו שיש לומר "הלל" או ברכת "שהחיינו" ביום העצמאות.
 כתבו שני נימוקים של פוסקים אלה.
 (2) יש פוסקים שפסקו שאין לברך על אמירת ה"הלל" ביום העצמאות.
 כתבו שני נימוקים של פוסקים אלה.
 (8 נקודות)

12. חול המועד

- א. מדוע אין נושאים נשים בחול המועד? (2 נקודות)
 ב. ציינו שלושה סוגי מלאכה המותרים בחול המועד, וכתבו דוגמה לכל אחד מהם. (6 נקודות)
 ג. (1) כתבו דוגמה אחת למצב שמותר לכבס בו בחול המועד.
 (2) כתבו דוגמה אחת למצב שמותר לכתוב בו בחול המועד.
 (4 נקודות)

בית, חינוך ומשפחהיצר ויצירה 13.

א. (1) "וירא א-להים את כל אשר עשה והנה טוב מאד" (בראשית א', ל"א). 'הנה טוב' - זה יצר טוב. 'מאד' - זה יצר רע.

וכי יצר הרע טוב מאוד? אתמהא! (בראשית רבה ט, ז).

"וכי יצר הרע טוב מאוד?" - כתבו את תשובת המדרש על שאלה זו.

(2) "ואהבת את ה' א-להיך בכל לבבך..." (דברים ו', ה'). 'בכל לבבך' - בשני יצריך, ביצר טוב וביצר רע.

(ברכות, פרק ט', משנה ה')

על פי הרב ישראל ליפשיץ ("תפארת ישראל"), הסבירו כיצד על האדם לעבוד את ה' ביצר הרע שלו.

(5 נקודות)

ב. (1) על פי הרמב"ן, נגיעה של חיבה בין איש לאישה שאינם נשואים זה לזה אסורה מדרבנן.

על פי הראי"ה קוק, באיזה מקרה יסכים הרמב"ן שנגיעה זו אסורה מדאורייתא?

(2) כתבו שני טעמים לאיסור נגיעה.

(7 נקודות)

14. קידושין ונישואין

א. (1) מדוע אסור לאדם לקדש אישה עד שיראנה?

(2) המקדש אישה בשוק - מִכֵּין אותו מכת מרדות. הסבירו מדוע.

(5 נקודות)

ב. (1) מהי ה"חופה"? כתבו שתי דעות.

(2) מה הם שני התנאים הנדרשים כדי לברך שבע ברכות בשבעת ימי המשתה?

(7 נקודות)

בחרו בפרק שני או בפרק שלישי, על פי התכנים שלמדתם.

פרק שלישי – "משנה ברורה" (72 נקודות)

אם בחרתם בפרק זה, ענו על שש מן השאלות 15–22 (לכל שאלה – 12 נקודות).

15. הלכות קריאת שמע – סימן נ"ח

- א. אדם שלא קרא קריאת שמע כוונתיקין – כתבו מתי עליו לקרוא לכתחילה קריאת שמע, והסבירו את הטעם לדין זה. (4 נקודות)
- ב. (1) אדם שלא קרא קריאת שמע והגיעה שעה רביעית – כתבו כיצד עליו לנהוג בנוגע לקריאת שמע ולברכותיה, והסבירו מדוע עליו לנהוג כך.
- (2) אדם שלא קרא קריאת שמע לאחר שעברה שעה רביעית – כתבו כיצד עליו לנהוג בנוגע לקריאת שמע ולברכותיה, והסבירו מדוע עליו לנהוג כך. (8 נקודות)

16. הלכות קריאת שמע – סימן ס'

- א. "יש אומרים שאין מצוות צריכות כוונה ויש אומרים שצריכות כוונה... וכן הלכה" (שולחן ערוך, סעיף ד').
- (1) לפי פסק זה של השולחן ערוך, אדם שאכל מצה והסתפק אם כיוון – כיצד עליו לנהוג? נמקו את תשובתכם.
- (2) יש הסוברים שבמצבים מסוימים גם אדם שלא כיוון יצא ידי חובה לכל הדעות. כתבו שני מצבים כאלה. (6 נקודות)
- ב. "הקורא את 'שמע' ולא כיוון ליבו בפסוק ראשון שהוא 'שמע ישראל' לא יצא ידי חובתו" (שולחן ערוך, סעיף ה').
- (1) מדוע אדם שלא כיוון ליבו בפסוק הראשון לא יצא ידי חובתו?
- (2) בעל המשנה ברורה כתב בנוגע לסעיף זה: "כוונה זו האמורה כאן איננה הכוונה האמורה בסעיף ד'".
- הסבירו מהי "כוונה זו האמורה כאן", ומהי "הכוונה האמורה בסעיף ד'" (שימו לב: סעיף ד' צוטט בתחילת השאלה). (6 נקודות)

17. הלכות תפילה – סימן פ"ט

- א. (1) אדם שלא התפלל תפילת שחרית עד סוף השעה הרביעית – כתבו כיצד עליו לנהוג, והסבירו מדוע עליו לנהוג כך. בתשובתכם הבחינו בין שוגג למזיד.
- (2) אדם שלא התפלל עד סוף השעה השישית, ועדיין לא עברה חצי שעה מחצות היום – כיצד עליו לנהוג לכתחילה, לפי המשנה ברורה? בתשובתכם הבחינו בין שוגג למזיד. (10 נקודות)
- ב. על פי השולחן ערוך, מהו המצב שבו מותר לאדם צמא לשתות לפני התפילה? (2 נקודות)

18. הלכות נטילת ידיים – סימן קנ"ח

- א. (1) "טעם תקנת נטילה... מפני סרך תרומה" (משנה ברורה) – הסבירו טעם זה.
 (2) על פי טעם זה, מדוע חייבים ליטול ידיים בימינו?
 (7 נקודות)
- ב. (1) על פי הטעם "מפני סרך תרומה", מדוע תיקנו חכמים שיש ליטול ידיים רק על אכילת פת ולא על אכילת פירות?
 (2) מדוע צריך ליטול את שתי הידיים גם כשאוכלים ביד אחת בלבד?
 (5 נקודות)

19. הלכות דברים הנוהגים בסעודה – סימן קע"ט

- א. אדם גמר את סעודתו, נטל ידיו במים אחרונים, ולפני שבירך ברכת המזון, רצה לחזור ולאכול –
 (1) מהו הדין במקרה זה, לפי השולחן ערוך?
 (2) במשנה ברורה מובאת דעה אחרת בנוגע לדין במקרה זה. כתבו מהו הדין על פי דעה זו.
 (5 נקודות)
- ב. (1) ביריד גבינות יש דוכנים, ובהם מציעים לאורחי היריד לטעום מכל מיני גבינות.
 אדם שהלך ליריד כזה – האם עליו לברך בכל דוכן על טעימה של גבינה? נמקו את תשובתכם.
 (2) אדם שמתארח אצל חברו והגישו לו תמרים, והוא בירך עליהם ואכל מהם, ואחר כך הגישו לו גם ענבים –
 האם עליו לברך ברכה ראשונה על הענבים, ומדוע?
 (7 נקודות)

20. הלכות ברכת המזון – סימן קפ"ד

- א. אדם שאכל פת ואינו זוכר אם בירך ברכת המזון – צריך לברך.
 (1) מהו הנימוק להלכה זו?
 (2) על פי ה"משנה ברורה", אדם זה צריך לברך גם ברכה רביעית.
 מהי ההווה אמינא שלא לברך ברכה רביעית, ומדוע בכל זאת יברך ברכה זו?
 (6 נקודות)
- ב. על פי ה"משנה ברורה", אדם שאכל פת ואינו זוכר אם בירך ברכת המזון צריך לברך רק אם אכל ושבע.
 (1) הסבירו את הנימוק לדין זה.
 (2) על פי ה"משנה ברורה", כתבו מה ראוי שאדם ירא שמיים יעשה במקרה זה.
 (4 נקודות)
- ג. "עד אימתי יכול לברך, עד שיתעכל המזון שבמעיו. וכמה שיעורו..." (שולחן ערוך, סעיף ה).
 על פי המשך דברי השולחן ערוך, מהו השיעור של עיכול "המזון שבמעיו"? (2 נקודות)

21. הלכות שבת

- א.** מדוע טחינת מתכת בשבת היא תולדה ולא אב? (2 נקודות)
- ב.** זמירת אילן בשבת יכולה להיות תולדה של שני אבות מלאכה, תלוי במטרת הזמירה.
- (1) ציינו שתי מטרות של זמירה זו.
- (2) בנוגע לכל אחת מן המטרות האלה, כתבו מהו אב המלאכה של פעולת הזמירה.
- (5 נקודות)
- ג.** לפניכם שני מקרים:
- אדם הדליק נר, והנר כבה מייד.
 - אדם הניח קדרה על האש והסיר אותה משם מייד.
- כתבו באיזה מקרה האדם חייב ובאיזה מקרה הוא פטור, והסבירו את הטעם להבדל בין הדינים. (5 נקודות)

22. הלכות שבת

- א.** לפניכם תיאור של שלושה מצבים (1)–(3).
- בנוגע לכל אחד מן המצבים, ציינו אם האדם שכתב בשבת חייב בעונש א פטור מעונש. נמקו את תשובתכם.
- (1) אדם כתב אות אחת בשבת.
- (2) אדם התכוון לכתוב מכתב אך כתב בשבת פסקה אחת בלבד.
- (3) אדם כתב בשבת את האות ן' ובכך השלים את המילה "דן".
- (9 נקודות)
- ב.** הסבירו מדוע מותר "להעביר חפץ ברשות הרבים פחות מארבע אמות". (3 נקודות)

בהצלחה!